

COVID-19, SARS (Severe Acute Respiratory Syndrome)ve MERS (Middle East Respiratory Syndrome)'e sebep olan virüsün bir türevi olsa da SARS ve MERS'ten farklı bir hastalıktır. Çin'de ortaya çıkmış olan yerel bir hastalık iken; hızı, boyutu, şiddeti ve dünyadaki toplumsal ve ekonomik aksamadan dolayı hızlıca yayılan bir pandemiye dönüşmüştür. Hastalığın şu ana kadar onaylanmış herhangi bir aşısı ya da tedavisi bulunmamakla birlikte, Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ), ulusal hükümetlerin de içerisinde bulunduğu partnerleriyle beraber bir çözüm bulmak için çalışmaktadır (World Health Organization, 2020a: 2-3). Genel anlamda sürecin başlarında ne yapacağını bilemeyen ve kendine öncelik tanıyan ülkeler, daha sonrasında küresel bir krizin çözümünün yine küresel olması gerektiği refleksinden hareketle işbirliğine yönelmiştir.

Hastalık bağlantılı ölüm oranı; nüfus yoğunluğu, hastalık merkezi olma bağlamında ülkenin merkezi konumu ve test uygulama oranına göre ülkeden ülkeye değişmektedir. Ülkelerin yanı sıra, kronik hastalıklar ve yaş da ölüm oranını etkileyen önemli faktörlerdir. Hayatını kaybeden yaşlı insan sayısı genç insan sayısına göre daha fazla olurken, kronik hastalığı bulunan insanlar diğerlerine göre daha fazla risk altındadır (World Health Organization, 2020a: 2-3). Sistem, devlet ve birey seviyesinde jeo pandemik etmenlerden dolayı çok çeşitli etkileri görülen krizin ekonomik yansımaları da ülkeden ülkeye farklılık gösterecektir.

*Araştırma Görevlisi, İstanbul Arel Üniversitesi, İİBF, Uluslararası İlişkiler (İngilizce) Bölümü.

COVID-19'un bulaşma hızını azaltmak için birçok ülke, kamusal alanlarda sosyal mesafe uygulanması, ülke içinde seyahat kısıtlamaları ve geçici süreyle mağaza ve restoranların kapatılması gibi önlemler almıştır. Bazı ülkelerde alınan önlemler sosyal hayatı durma noktasına getirmiş ve hatta toplumu dondurmuştur. Bununla birlikte, mülteci olarak ya da yoksulluk içerisinde yaşayan savunmasız addedilebilecek insanlar pandeminin olumsuz etkilerini diğer insanlardan çok daha şiddetli hissetmektedir (World Health Organization, 2020a: 2-3). Pandeminin olumsuz etkilerini önleyebilmek için hükümetlerin ellerinden gelen her şeyi yapmalarına rağmen, ülkeler benzer gelişmişlik seviyelerinde değildir ve bu yüzden bazıları gelişmiş olan ülkelerin yardımına ihtiyaç duymaktadır.

Bu anlamda bölge bazında ülkelerin COVID-19 vaka sayıları ve jeo pandemik etmenler, gelişmişlik seviyeleriyle alakalı önemli ipuçları vermektedir. Bu analizde bölgeler beş kategoride incelenecek ve her bölgeden öne çıkan beş ülkenin vaka sayısı ve ülke içerisinde hayatını kaybeden insan sayısı incelenecektir. Bu bölgelerin belirlenmesinde DSÖ'nün kategorizasyonu kullanılmıştır. Bu sisteme göre analizde yer alacak bölgeler;

Afrika, Amerika, Doğu Akdeniz, Avrupa, Güneydoğu Asya ve Batı Pasifik'tir (World Health Organization, 2020b).

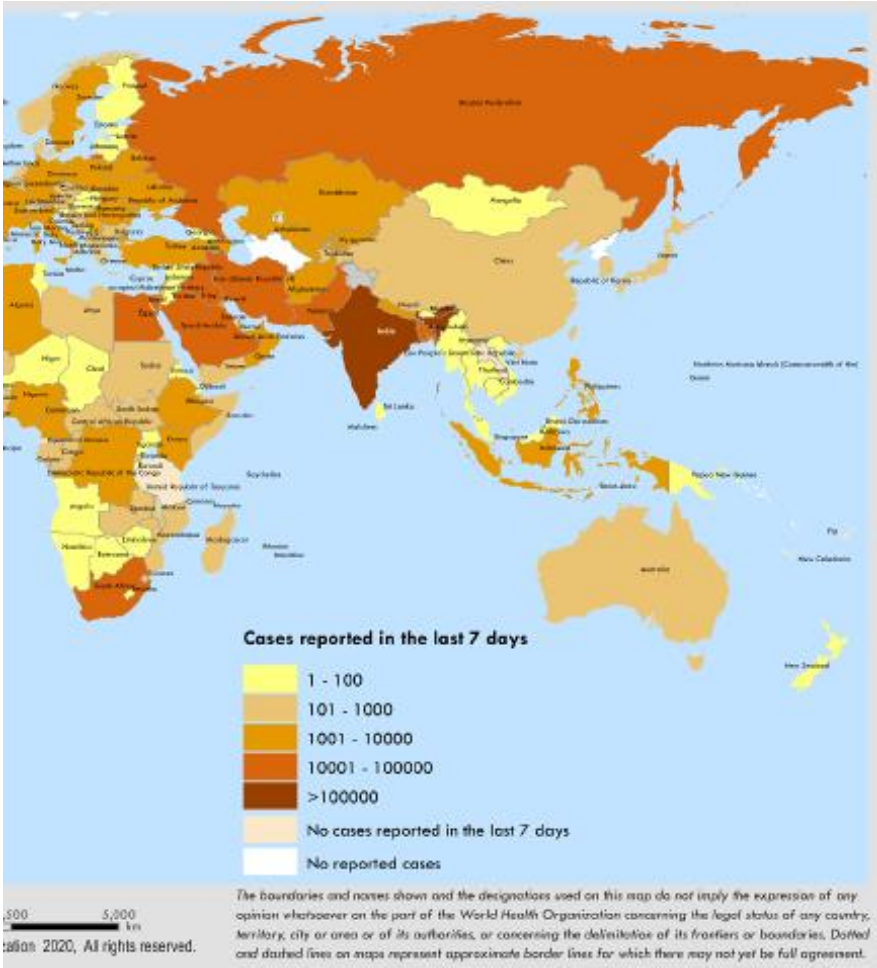
John Hopkins Üniversitesi'nden 28 Haziran 2020 tarihinde alınan veriye göre, dünya genelinde 10.005.970 vaka bulunurken, hayatını kaybeden insan sayısı 499.306'dır (John Hopkins University&Medicine, 2020). Bölgeler bağlamında, ilk olarak Afrika'dan bahsetmek gerekirse, Afrika'daki vaka sayısı 268.102 ve hayatını kaybeden insan sayısı 5.673'tür. Afrika bölgesinde vaka sayısı bağlamında öne çıkan ülke, 124.590 vaka ile Güney Afrika'dır. Bu ülkede hayatını kaybeden insan sayısı 2.340'tur. Güney Afrika'dan sonra Nijerya'da 23.298; Gana'da 15.834; Cezayir'de 12.685 ve Kamerun'da 12.592 vaka bulunmaktadır. Bu istatistikler arasından ilginç olanı bu dört ülke içerisinde en yüksek ölüm sayısının vaka sayısı bakımından üçüncü ülke olan Cezayir'de olmasıdır. Cezayir'de toplamda hayatını kaybeden insan sayısı 885'tir (World Health Organization, 2020b).

İkinci bölge olan Amerika'da ise 4.816.794 vaka bulunmaktadır, hayatını kaybeden insan sayısı ise 238.762'dir. Amerika bölgesinde en yüksek vaka sayısına Amerika Birleşik Devletleri (ABD) sahiptir. ABD'nin vaka sayısı 2.407.590, ABD'de hayatını kaybeden insan sayısı ise 124.161'dir. ABD'den sonra Brezilya'nın 1.228.114 vakası ve 54.571 vefat eden vatandaşı; Peru'nun 268.602 vakası ve 8.761 vefat eden vatandaşı; Şili'nin 263.360 vakası ve 5.068 vefat eden vatandaşı ve Meksika'nın 202.951 vaka sayısı vardır. Bu tabloda ilgi çekici olan ise en yüksek ölüm sayısının yine bu dört ülke arasından dördüncü olmasıdır. Meksika'da hayatını kaybeden insan sayısı 25.060'tur (World Health Organization, 2020b).

Kaynak: World Health Organization, 2020b.

COVID-19'un Coğrafi İzdüşümü

Üçüncü bölge olan Doğu Akdeniz'deki vaka sayısı 1.006.279, hayatını kaybeden insan sayısı ise 22.964'tür. Doğu Akdeniz bölgesi konusunda başı çeken ülke 217.724 vaka ve 10.239 ölüm sayısıyla İran'dır. Pakistan'ın 198.883; Suudi Arabistan'ın 174.577, Katar'ın 92.784 ve Mısır'ın 62.755 vakası bulunmaktadır. Bu tabloda ise vaka sayısında dördüncü olan

Katar, 109 vefat eden insan sayısı ile diğer ülkelerden farklılaşmaktadır. Diğer ülkelerin vefat sayıları sırasıyla 3.903, 1.387 ve 2.450'dir (World Health Organization, 2020b).

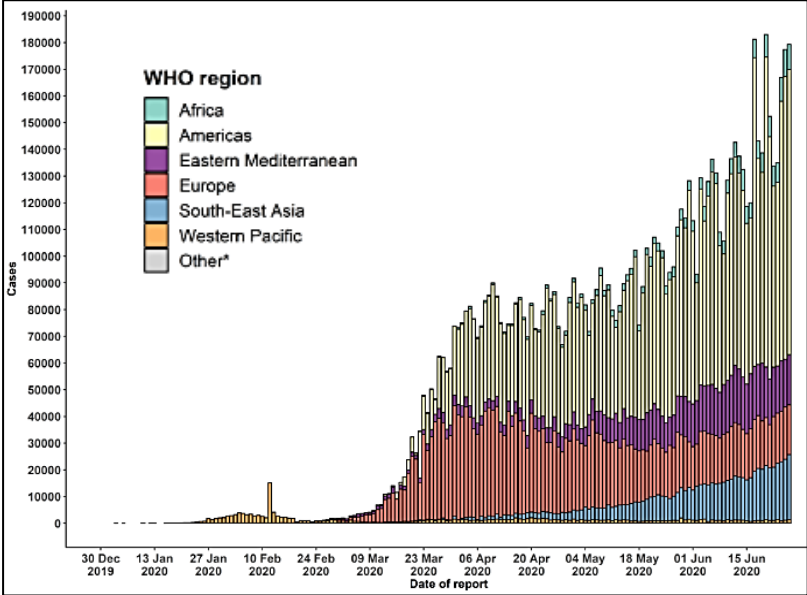
Dördüncü bölge Avrupa'dır ve Avrupa'da 2.638.903 vaka ve 196.169 vefat eden insan bulunmaktadır. Bu bölgedeki ülkelerden vaka sayısı en yüksek olanı 627.646 vaka ile Rusya'dır. Rusya'da vefat eden vatandaşların sayısı 8.969'dur. Rusya'dan sonra vaka sayısı hususunda sırasıyla; Birleşik Krallık, İspanya, İtalya ve Türkiye gelmektedir. Bu ülkelerdeki vaka ve vefat eden insan sayısı sırasıyla; 309.364 ve 43.414; 247.905 ve 28.338; 239.961 ve 34.708 ve 194.511 ve 5.065'tir. Aynı zamanda bu tabloya COVID-19 ile mücadele politikaları oldukça başarılı bulunan Almanya da eklenmelidir. Almanya'daki vaka sayısı 193.243; hayatını kaybeden insan sayısı 8.954'tür (World Health Organization, 2020b). Almanya ile birlikte bu tabloda ilgi çekici olan Rusya'daki vaka sayısının Almanya'daki vaka sayısının üç katı olmasına rağmen her iki ülkede vefat eden vatandaşların sayısının birbirine yakın olmasıdır.

Beşinci bölge olan Güneydoğu Asya'da 710.455 vaka ve 20.139 vefat eden insan bulunmaktadır. Bu bölgede vaka sayısının en yüksek olduğu ülke 508.153 vaka sayısıyla Hindistan'dır. Hindistan'da hayatını kaybeden insan sayısı 15.685'tir. İkinci olarak Bangladeş'te 130.474 vaka ve 1.661 vefat eden insan; Endonezya'da 51.427 vaka ve 2.683 vefat eden insan; Nepal'de 11.755 vefat eden insan ve 27 vefat eden insan ve Tayland'da 3.162 vaka ve 58 hayatını kaybeden insan bulunmaktadır (World Health Organization, 2020b).

Altıncı bölge Batı Pasifik'te ise vaka sayısı 209.215 ve hayatını kaybeden insan sayısı 7.383'tür. Bu bölgede başı çeken ülke 85.172 vaka ve 4.648 ölü sayısıyla Çin'dir. Çin'in arkasından 42.955 vaka sayısıyla Singapur; 34.073 vaka sayısıyla Filipinler; 18.297 vaka sayısıyla Japonya ve 12.653 vaka sayısıyla Kore

COVID-19'un Coğrafi İzdüşümü

Cumhuriyeti gelmektedir. Bu ülkelerdeki hayatını kaybeden insan sayıları sırasıyla; 26, 1.224, 971 ve 282'dir. Bu tablodaki dikkate değer veri, Singapur'un yüksek vaka sayısına rağmen ölüm sayısının oldukça düşük olmasıdır (World HealthOrganization, 2020b).

Kaynak: World HealthOrganization, 2020b.

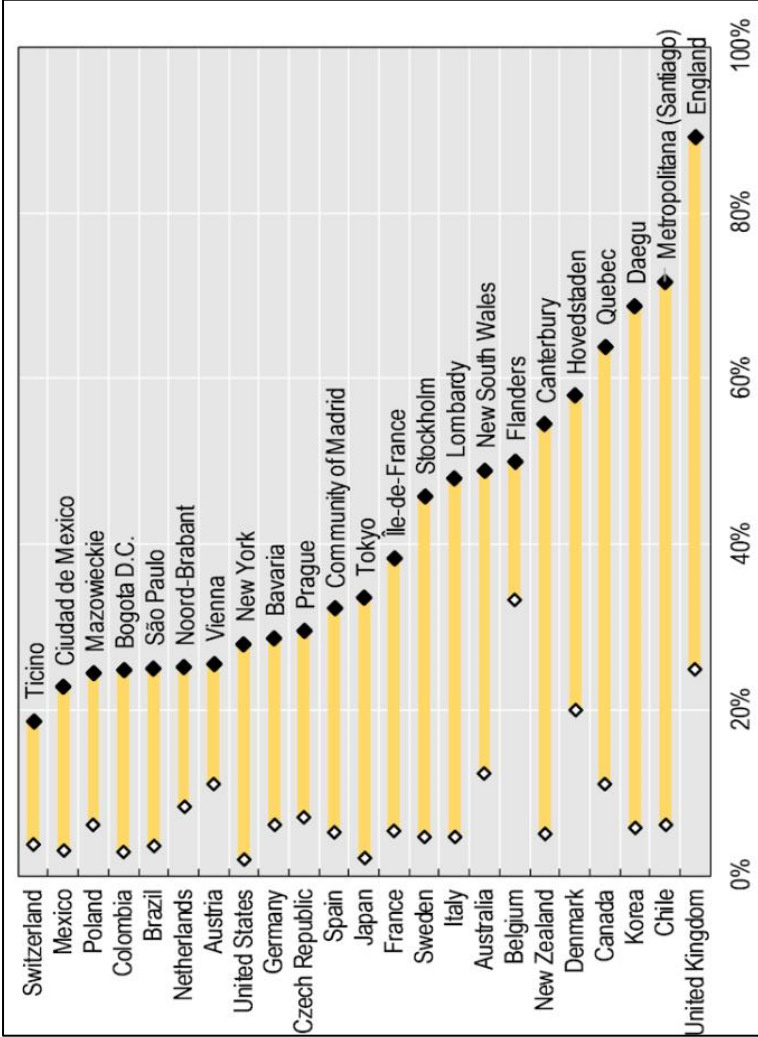
Ülkelerin güncel vaka sayılarının ve hayatını kaybeden insan sayılarının tespitinden sonra bahsedilen ülkelerin en dikkate değer şehirlerinden bahsetmek gerekmektedir. Daha önce de altı çizildiği gibi hem hükümetlerin hem de uluslararası örgütlerin büyük bir belirsizlik içerisinde politikalar ürettiği ve sağlık, ekonomi ve sosyal hayat konusunda fedakârlıkta bulunduğu COVID-19 döneminde birçok insan olumsuz etkilenmiştir. Krizin sağlık ve insani trajedisi bir yana, OECD verilerine göre yüzyılın en ciddi ekonomik krizini tetikleyecek bir dönemden geçiliyor olması tüm insanlık için oldukça kritiktir. OECD tahminlerine

göre, ikinci dalganın geliş zamanına bağlı olarak küresel ekonomik aktivite %6 ile %7,6 arasına düşebilir (OECD, 2020).

Ülkelerin büyük, zengin ve şehirleşmiş kentleri, başka bir deyişle ticaretin ya da turizmin merkezi olarak kabul edilen şehirlerdeki vaka sayıları ülkenin diğer şehirlerine göre daha fazladır. Yüksek sayıda insan sirkülasyonunun bulunduğu bu mega kentler COVID-19'a karşı daha savunmasızdır. Örneğin, ABD'de virüs yoğunluğunun en fazla olduğu federe devlet New York iken; Şili'deki vakaların %85'i Santiago'da; Rusya'daki vakaların %42'si Moskova'da bulunmaktadır (OECD, 2020). Aynı zamanda İstanbul, bahsedilen illerin Türkiye'deki örneği olarak değerlendirilebilir.

Bir yandan da bu sayılar, nüfus yoğunluğu ve vaka sayısı arasında net bir korelasyon olduğunu göstermemektedir, çünkü Tokyo ya da Seul gibi kentlerde alınan önlemlerin verimi bu kentlerde fazla vaka olmamasını sağlamıştır. Yoksulluk ve hastanelere ya da sağlık hizmetlerine erişim nüfus yoğunluğundan daha önemli belirteçlerdir (OECD, 2020).

Bütün bu verilerin ülkeler tarafından doğru bildirildiği ve de gerçeği yansıttığı varsayımından hareketle, ülkelerin COVID-19 virüsünün yayılma hızı, vaka sayıları ve ülke içindeki ölüm oranları birçok faktöre göre değişiklik arz etmektedir. 'Gelişmiş' ülkelere veya şehirlere değer katan, onların bir şeylerin merkezi olmasıdır. Bu değerli ögenin aynı zamanda bahsedilen ülkelerin COVID-19 bağlamında laneti olması ziyadesiyle ironiktir. Gelişmemiş ülkeler ise genel anlamda gelişmiş ülkeler gibi yüksek vaka sayıları, ama daha da yüksek ölüm oranlarıyla gelişmiş ülkelere farklaştırmaktadır. Sonuç itibarıyla, ülkeler arasındaki özellikle ekonomik ve coğrafi farklılıklar, COVID-19 pandemisiyle mücadelelerinde doğrudan etkilidir.

Kaynak: OECD, 2020.

Kaynakça

- John Hopkins University&Medicine. (2020). Coronavirus Resource Center. 28 Haziran 2020, <https://coronavirus.jhu.edu/map.html>.
- OECD. (2020). The Territorial Impact of COVID-19: Managing the Crisis Across Levels of Government. 28 Haziran 2020, <http://www.oecd.org/coronavirus/policy-responses/the-territorial-impact-of-covid-19-managing-the-crisis-across-levels-of-government-d3e314e1/>.
- World Health Organization. (2020a). COVID-19 Strategy Update.28 Haziran 2020, https://www.who.int/docs/default-source/coronaviruse/covid-strategy-update-14april2020.pdf?sfvrsn=29da3ba0_19&download=true.
- World Health Organization.(2020b). Coronavirus Disease (COVID-19) Situation Report-159.28 Haziran 2020, https://www.who.int/docs/default-source/coronaviruse/situation-reports/20200627-covid-19-sitrep-159.pdf?sfvrsn=93e027f6_2.